

В. С. Бербека
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СКЛАДОВА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЛЬВІВЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ)

Розкрито поняття фінансово-кредитної складової інвестиційної та інноваційної інфраструктури, проаналізовано основні джерела фінансування проектів з енергозбереження у Львівському регіоні, визначено основні напрями розширення спектра інвестиційних ресурсів сфери енергозбереження.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційна інфраструктура, фінансово-кредитне забезпечення, енергозбереження, регіональна політика, бюджет, програми енергозбереження.

Berbeka V. FINANCE AND CREDIT COMPONENT OF INVESTMENT AND INNOVATION INFRASTRUCTURE OF LVIV REGION (IN THE CONTEXT OF ENERGY SAVING)

The concept of financial and credit component of investment and innovation infrastructure is revealed, the basic sources of energy saving projects financing in Lviv region are analysed, the main expansion directions of the energy saving investment resources are proposed.

Key words: investment and innovation infrastructure, finance and credit support, energy saving, regional policy, budget, energy saving programs.

Постановка проблеми. У нашій країні загалом і у Львівському регіоні зокрема обсяги інвестицій поки що залишаються на низькому рівні через низку об'єктивних факторів: це і несприятливий інвестиційний клімат, недостатньо розвинена інвестиційна інфраструктура, політична та макроекономічна нестабільність, високі ризики для іноземних інвесторів та недостатня кількість інвестиційних ресурсів у вітчизняних підприємств. У той же час структура інвестицій за галузями економіки не відповідає вимогам часу та необхідності розвитку національної економіки на інноваційній основі, адже значна частина капіталовкладень припадає на ресурсомісткі галузі (виробництво чорних металів та виробів з них, хімічну та нафтохімічну промисловість, гуртову торгівлю і фінансовий сектор). В економічно розвинених країнах вважаються пріоритетними галузі з високою часткою доданої вартості, галузі сфери послуг, наукоємні галузі та сфера ресурсозбереження. Саме такі пріоритети мають стати основою інвестиційної політики України та її регіональних стратегій розвитку.

Сьогодні недостатньо уваги приділяється обґрунтуванню структурних елементів інвестиційної та інноваційної інфраструктури, узагальненню теоретичних положень щодо суті інвестиційної та інноваційної інфраструктури та необхідності її розвитку на регіональному рівні. У теоретичному аспекті ця проблема взаємозв'язана з пошуком шляхів удосконалення державної регіональної політики, а у практичному – з формуванням у регіоні сприятливого інвестиційного клімату.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних і прикладних питань формування інвестиційної та інно-

ваційної інфраструктури, інвестиційного середовища та регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в сучасній науці зробили М. П. Денисенко, К. Д. Гурова, Б. В. Губський, А. П. Дука, О. Є. Кузьмін, Т. В. Майорова, В. О. Онищенко, О. А. Пересада, А. М. Поручник, В. С. Савчук, Л. І. Федулова, А. В. Череп та інші. Враховуючи цінність проведених досліджень, слід відзначити, що сучасні реалії вимагають більш глибокого вивчення особливостей і пріоритетних напрямів оцінювання та управління інвестиційно-інноваційним середовищем України, яке виступає ключовою передумовою збереження та нарощення потенціалу економічного зростання країни в умовах сучасних глобалізаційних перетворень, соціально-політичних та економічних викликів.

Метою нашого дослідження є визначення суті фінансово-кредитної складової інвестиційно-інноваційної інфраструктури та її аналіз на прикладі сфери енергозбереження Львівської області.

Викладення основного матеріалу. Формування інвестиційної інфраструктури регіонів набуває особливого значення, яке обумовлено негативними тенденціями територіального розвитку і необхідністю всебічного використання регіональних чинників для досягнення загальних стратегічних цілей. Механізм, що функціонує в інвестиційній сфері, зазнає ґрунтовної критики через існуючу негативну тенденцію щорічного зменшення обсягів інвестицій та низької віддачі капіталовкладень, які здійснюються за рахунок різних джерел фінансування. Модифікуються функції учасників інвестиційного процесу, зазнають змін принципи їхніх економічних взаємовідносин, виникає нова інфраструктура ринку. В сучасних умовах

інвестиційна інфраструктура виступає важливим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, зростання науково-технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро-, мезо- і макрорівні. Багато процесів і явищ, котрі відбуваються на практиці, вимагають глибокого наукового обґрунтування, ретельного аналізу основних категорій [1].

Великі обсяги імпорту енергоносіїв, критична зношеність основних фондів є головними чинниками надвисокого рівня витрат паливно-енергетичних ресурсів, що веде країну до екологічної та економічної кризи, руйнації продуктивних сил та повної втрати конкурентоспроможності на світовому ринку. Сьогодні дуже актуальним стає питання ефективного використання енергії, що є суттєвим чинником сталого розвитку нашої держави.

Особливої актуальності проблеми енергозбереження та енергоефективності набувають з огляду на низку причин, серед яких можна виділити:

- дефіцит і постійне зменшення природних ресурсів;
- питання енергетичної безпеки України;
- висока енергоемність української економіки;
- поступове збільшення споживання;
- щорічне зростання цін на імпортовані Україною енергоресурси (газ, нафту), підвищення тарифів на електроенергію і газ для внутрішніх споживачів у 2015–2016 роках.

Оскільки одним із пріоритетних напрямів регіональної політики є проведення системної політики щодо підвищення ефективності використання енергоносіїв, економії паливно-енергетичних ресурсів та використання місцевих видів палива і відновлювальних джерел енергії, особливої актуальності набуває питання розвитку інноваційно-інвестиційної інфраструктури регіону. Класично інноваційно-інвестиційна інфраструктура як система формується на основі трьох підсистем: фінансово-кредитної, технічно-організаційної та інформаційно-консультативної, які функціонують у тісному взаємозв'язку і в результаті отримується синергійний ефект.

Фінансово-кредитна складова інвестиційно-інноваційної інфраструктури сфери енергозбереження – особливе економічне явище, яке виступає як сукупність специфічних видів діяльності суб'єктів господарювання на фінансово-кредитному ринку з метою забезпечення фінансовими ресурсами проектів з енергозбереження та підвищення енергоефективності. Ці суб'єкти, здійснюючи кожен свій вид діяльності, вступають в економічні відносини між собою, і реалізація цих відносин здійснюється в процесі руху активів на інвестиційному ринку. Оскільки фінансово-кредитна складова інвестиційно-інноваційної інфраструктури розглядається як сукупність чинників матеріального, фінансово-економічного, методичного характеру та організаційно-правових форм, що опосередковують фінансово-кредитні відносини і пов'язують їх у єдине ціле, виступаючи підвалинами функціонування і розвитку ринку інвестиційних ресурсів сфери енергозбереження, то особливого значення набуває напрацювання єдиного комплексного підходу до розбудови та

розвитку фінансово-кредитної складової інвестиційно-інноваційної інфраструктури Львівщини.

Важливою складовою фінансового потенціалу регіону у сфері енергозбереження є доходи місцевих бюджетів. Так, у 2015 році, як і в попередні роки, на формування дохідної частини бюджету області значною мірою впливають надходження дотацій і субвенцій із держбюджету.

Бюджет Львівщини на 2015 рік (із урахуванням трансфертів) визначено в сумі 6 619,2 млн грн. Порівняно із надходженнями у 2014 році їх обсяг зріс на 218,7 млн грн, або на 3,4%, у 2013 році – на 991,3 млн грн, або 17,6%.

Видатки на 2015 рік збільшили на 3,7% порівняно з фактичними у 2014 році та на 18,2% більше від видатків 2013 року [2].

У 2014 році на проведення заходів із енергозбереження в освітніх установах було виділено 4,3 млн грн. Того ж року передбачалися видатки на капітальні вкладення за рахунок коштів субвенції з державного бюджету на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій на здійснення заходів з енергозбереження для заміщення споживання природного газу у сфері теплопостачання в сумі 29,5 млн грн, з яких надійшло 22,2 млн грн (або 75% річних призначень). Головним розпорядником цих коштів визначено департамент житлово-комунального господарства облдержадміністрації. У зв'язку з відсутністю виконаних робіт на об'єктах та непроведенням органами держказначейства оплат вказану субвенцію відповідно до вимог бюджетного законодавства повернуто до державного бюджету.

На фінансування енергозберігальних заходів з обласного бюджету використано 4,9 млн грн (72,6% від річних призначень) [2].

Із загального обсягу видатків на реалізацію програми енергозбереження для населення Львівщини у 2014 році за загальним фондом обласного бюджету використано 2,39 млн грн (100%), у тому числі на сплату відсотків за кредитами для населення на впровадження енергозберігальних заходів – 2,3 млн грн та на погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік на системний супровід заходів з енергозбереження – 90 тис. грн. Порівняно з 2013 роком зазначених видатків проведено на 277 тис. грн, або на 13,1% більше.

На реалізацію програми енергозбереження для бюджетних установ Львівщини за спеціальним фондом обласного бюджету, за оперативними даними, використано 2,5 млн грн (або 63,4% річних призначень).

Окрім цього, в рамках реалізації програми зі спеціального фонду обласного бюджету надано субвенцію на виконання інвестиційних проектів районному бюджету Турківського району на суму 253 тис. грн – на реконструкцію системи теплопостачання в Риківській ЗОШ I–II ступенів та Ластівківському НВК.

Також у рамках реалізації Програми енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини зі спеціального фонду обласного бюджету надано іншу субвенцію районному бюджету Золочівського району на погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік на співфінансування проекту «Запровадження

енергозберігальних технологій у Глинянській районній лікарні» на суму 52,4 тис. гривень [2].

На енергозбереження з бюджету розвитку Львівської області на 2014 рік було передбачено витратків із

бюджету розвитку (спеціальний фонд) на суму 4,2 млн грн, а із загального фонду – 2,7 тис. грн. Загалом динаміку витратків бюджету на енергозбереження в регіоні наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Динаміка витратків бюджету Львівської області на фінансування заходів енергозбереження

Роки	Джерела фінансування			Напрями фінансування (програми)
	витратки загального фонду, тис. грн	витратки спеціального фонду (бюджет розвитку), тис. грн	усього фінансування, тис. грн	
2011	1 250,0		1 250,0	Програма енергозбереження для населення Львівщини на 2009–2012 роки ¹
2012		5 000,00	6 564,9	Програма енергозбереження для бюджетних установ Львівщини
	1 564,9			Програма енергозбереження для населення Львівщини на 2009–2012 роки
2013	1 975,0		9 108,0	Програма енергозбереження для населення Львівщини на 2013–2015 роки
		7 133,0		Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини на 2010–2015 роки
2014	2 700,0		6 900,0	Програма енергозбереження для населення Львівщини на 2013–2016 роки – 2 300 тис. грн; Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини – 400 тис. грн
		4 200,0		Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини

Примітка. Складено на основі рішень про обласний бюджет за 2011–2014 роки [3].

На реалізацію обласної Програми енергозбереження для населення Львівщини на фінансування енергозберігальних заходів за загальним фондом обласного бюджету на 2015 рік передбачаються витратки в сумі 2,3 млн грн.

На реалізацію обласної Програми енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини з бюджету розвитку спеціального фонду обласного бюджету, за рахунок коштів, отриманих від відчуження майна комунальної власності, у 2015 році передбачається 15 млн грн, які будуть спрямовані на фінансування енергозберігальних заходів у бюджетних установах обласної комунальної власності.

Банки, як фінансові посередники й активні учасники фінансово-інвестиційного ринку, забезпечують збалансування інтересів суб'єктів господарювання і дрібних інвесторів, котрі шукають вільних інвестиційних ресурсів на фінансовому ринку, адже роль банків полягає в мобілізації вільних ресурсів і надання їх іншим учасникам ринку, які відчують у них тимчасову потребу.

Сучасний етап розвитку банківської системи Львівщини відбувається в умовах фінансової і макроекономічної нестабільності. На початок 2015 року фінансово-кредитна інфраструктура Львівщини включає п'ять банків – юридичних осіб [4].

Сучасна структура банківського сектору Львівської області – типова для більшості регіонів України, коли тенденцією регіонального розміщення банківських установ є активна експансія великих комерційних

банків через відкриття великої кількості філій на всій території країни.

У *табл. 2* наведено мережу банківських установ Львівської області.

Таблиця 2

Мережа банківських установ у Львівській області

Показники	Роки (на початок року)				
	2010	2011	2013	2014	2015
Усього установ банків, одиниць	60	42	20	14	11
Кількість банків – юридичних осіб, одиниць	5	6	5	5	5
Кількість філій банків, одиниць	55	36	15	9	6
Кількість безбалансових відділень, одиниць	1 046	1 142	1 163	1 128	1 056

Примітка. Складено за даними Головного управління статистики у Львівській області [4].

Юридично самостійними в області є такі банки: ПАТ «Кредобанк», ПАТ АКБ «Львів», ПАТ «Оксі Банк», ПАТ «Ідея Банк» і ПАТ «Віес Банк» [5, с. 56].

Упродовж 2009–2013 років обсяги кредитування комерційними банками скорочувались (за винятком 2011-го, коли спостерігалось їхнє незначне зростання), проте у 2014 році ситуація змінилася. На 1 січня 2015 р. вимоги за кредитами (включаючи нараховані відсотки) становили 18,1 млрд грн і зросли відносно аналогічної дати попереднього року на 17%. Однак 2014 року бачимо збільшення величини вимог банків за наданими кредитами (*табл. 3*), особливо в іноземній валюті, що можна пояснити, зокрема, і девальвацією національної валюти.

¹ Фінансування програми передбачає сплату відсотків за надані фінансово-банківськими установами позики населенню на енергоощадні заходи, підтримку і супровід Програми з енергозбереження.

Вимоги банків за наданими кредитами у Львівській області (на початок року)

Роки	Вимоги банків за наданими кредитами		Короткострокові кредити		Довгострокові кредити		Кредити в національній валюті		Кредити в іноземній валюті	
	млн грн	попередній рік = 100%	млн грн	попередній рік = 100%	млн грн	попередній рік = 100%	млн грн	попередній рік = 100%	млн грн	попередній рік = 100%
2001	524	163,3	434	167,3	91	146,2	310	..	214	..
2002	906	172,8	773	178,1	134	147,6	550	177,2	356	166,4
2003	1 354	149,4	1 005	130,1	349	261,0	787	143,1	567	159,1
2004	2 002	147,9	1 131	112,5	871	249,8	1 169	148,6	833	146,9
2005	2 748	137,2	1 349	119,3	1 399	160,6	1 574	134,7	1 173	140,9
2006	4 310	156,9	1 624	120,4	2 685	192,0	2 357	149,7	1 953	166,4
2007	7 348	170,5	2 164	133,2	5 184	193,1	3 603	152,9	3 745	191,7
2008	12 824	174,5	2 629	121,5	10 195	196,7	5 782	160,5	7 042	188,1
2009	23 062	179,8	5 176	196,9	17 886	175,4	8 228	142,3	14 834	210,7
2010	19 051	82,6	3 391	65,5	15 660	87,6	7 139	86,8	11 911	80,3
2011	16 555	86,9	3 302	97,4	13 253	84,6	6 911	96,8	9 644	81,0
2012	16 901	102,1	3 674	111,3	13 226	99,8	8 997	130,2	7 903	81,9
2013	16 639	98,5	3 928	106,9	12 711	96,1	9 784	108,7	6 855	86,7
2014	15 503	93,2	4 507	114,7	10 997	86,5	8 806	90,0	6 697	97,7
2015	18 132	117,0	5 111	113,4	13 021	118,4	8 999	102,2	9 133	136,4

Джерело: [4].

Якщо у 2011–2012 роках зростали обсяги кредитів, які надавалися в національній валюті, то відносно 1 січня 2013 р. відбулося скорочення кредитних операцій як в іноземній валюті (на 2,3%), так і в національній (на 10%) валютах, і на 1 січня 2015 р. ситуація змінилася на протилежну – обсяги вимог за кредитами зросли в національній валюті на 2,2%, в іноземній валюті – на 36,4%.

Частка кредитів у національній валюті в загальному обсязі кредитних операцій на початок 2015 року становила 49,6%, що на 7,2 відсоткового пункту менше порівняно з початком попереднього року.

У структурі кредитів за строками, починаючи з 2005 року, переважає частка довгострокових кредитів, яка станом на початок 2015 року становила 71,8%. Так, у 2014 році короткострокові кредити надавалися переважно в національній валюті – 75,6% від загального обсягу короткострокового кредитування, тоді як довгострокові кредити – в іноземній валюті – 60,6% від загального обсягу довгострокового кредитування.

Довідково: 2014 року коротко- і довгострокові кредити надавалися переважно в національній валюті – 67% від загального обсягу короткострокового кредитування і 52,6% – від загального обсягу довгострокового.

Обсяги вимог за короткостроковими кредитами збільшилися на 13,4%, за довгостроковими – на 18,4%.

Спостерігається зростання відсоткової ставки за кредитами в національній валюті та зниження – в іноземній. Середньозважена відсоткова ставка (станом на 12.02.2015) за кредитами становила 19,04% у національній валюті і 7,2% – в іноземній. Установлена із 04.03.2015 річкова ставка Національного банку України – 30% річних [6].

У Львівській області діє Програма енергозбереження для населення, операторами якої є банки (ПАТ АКБ «Львів», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрінбанк»,

ПАТ «Оксі Банк», ПАТ «Брокбізнесбанк») і кредитні спілки («Анісія», «Вигода», «Самопоміч», «Довіра», «Єднання», «Бойківщина», «Шанс», «Гільдія вуглекопів», «Львівська»). Протягом 2014 року (станом на 29 грудня) видано 1 155 кредитів на загальну суму понад 15,9 млн грн, з обласного бюджету відшкодовано 2,3 млн грн.

Протягом 2006–2014 років (станом на 31 грудня 2014 р.) Програмами стимулювання населення на здійснення енергоощадних заходів профінансовано кредитів на загальну суму понад 112 млн грн. Сума відшкодування з обласного бюджету за наростаючим підсумком за 2006–2014 роки становила 14 млн грн [3].

Кредитні ресурси, які спрямовуються на розвиток економіки області, формуються за рахунок коштів суб'єктів господарювання і вкладів населення – депозитних вкладів. Чотири роки поспіль зростали обсяги депозитних вкладів, однак у зв'язку з гострою кризою і складним соціально-політичним становищем обсяг депозитів 2014 року суттєво скоротився.

Висновки. З проведеного аналізу фінансово-кредитної складової інфраструктури регіону можна зробити такі висновки.

1. Основними джерелами фінансування заходів енергозбереження залишаються місцевий бюджет і кредитні кошти банків за Програмою енергозбереження для населення. Обсяги цих ресурсів недостатні для масштабного переходу на енергоефективні технології та суттєве енергозбереження регіону.
2. Для розширення спектра джерел фінансування сфери енергозбереження варто:
  - використовувати кошти міжнародних організацій, що реалізують різноманітні програми та проекти, такі як Світовий банк (WB), Міжнародний банк реконструкції та

- розвитку (IBRD), Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD), Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO), Фонд «Східна Європа». У цьому напрямі цікавими є напрацювання і досвід таких програм, як Програма фінансування альтернативної енергетики в Україні (USELF), Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна (PL – BL – UA), Українська програма підвищення енергоефективності (UKEEP) та ін.;
- стимулювати використання власних коштів підприємств, організацій та населення для фінансування заходів з енергозбереження через систему інформування про необхідність таких заходів, їх окупність та фінансову, бюджетну, екологічну та соціальну ефективність, формування у населення свідомого ставлення до навколишнього середовища та ресурсів;
  - розвивати співпрацю з енергосервісними компаніями (ЕСКО) – суб'єктами господарювання, що надають широкий спектр енергетичних послуг, зокрема щодо розробки і впровадження енергозберігальних та енергоефективних проектів, проектів електро- та теплогенерації, а також встановлення різного енергетичного обладнання. Такі послуги ЕСКО можуть надавати власним коштом або шляхом залучення коштів третіх сторін. Досить часто компанії-замовники оплачують послуги ЕСКО за рахунок заощадженої енергії, проте можливі й інші джерела фінансування;
  - підвищити ефективність зелених інвестицій від продажу квот за Кіотським протоколом, спрямувавши кошти безпосередньо на проекти з ресурсо- та енергозбереження.

Список використаних джерел

1. Семенов В. Ф. Проблеми розвитку та активізації діяльності інвестиційної інфраструктури: регіональний аспект [Електронний ресурс] / В. Ф. Семенов, К. Л. Фроліна // Экономика и управление. – 2013. – № 4 (Регіональна економіка). – Режим доступу : http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2013/4/p_107_111.pdf.
2. Пояснювальна записка до проекту рішення Львівської обласної ради «Про обласний бюджет Львівської області на 2015 рік» [Електронний ресурс] / Львівська обласна державна адміністрація : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://loda.gov.ua>.
3. Львівська обласна державна адміністрація : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://loda.gov.ua>.
4. Головне управління статистики у Львівській області : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lv.ukrstat.gov.ua>.
5. Інвестиційний клімат Львівської області : науково-інформаційне видання Львівської обласної ради та Львівської обласної держадміністрації. – Львів, 2014. – 206 с.
6. Національний банк України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

References

1. Semenov V. F., Frolina K. L. Development and activation problems of investment infrastructure: a regional aspect [electronic resource]. – Access mode : http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2013/4/p_107_111.pdf.
2. Lviv Regional State Administration. Explanatory note to the draft decision of Lviv Regional Council «On the regional budget of Lviv region for 2015» [electronic resource]. – Access mode : <http://loda.gov.ua>.
3. Lviv Regional State Administration. The official website [electronic resource]. – Access mode : <http://loda.gov.ua>.
4. Main Department of Statistics in the Lviv region : The official website [electronic resource]. – Access mode : <http://lv.ukrstat.gov.ua>.
5. Lviv Regional Council, Lviv Regional State Administration. The investment climate in Lviv Region : scientific information publication. – Lviv, 2014.
6. National Bank of Ukraine : The official website [electronic resource]. – Access mode : <http://www.bank.gov.ua>.